

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 200 (4684). 1960 ч. август 26, пятница. | Эртээ 20 көп.

Олимпий оюнары аңгы-аңгы чурттарны спортчуларының аразына акы-дуңма харылзалары улам ыңай быныгыларына бараан болзун!

XVII Олимпий оюнарының киржикчилеринге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чагаазы

Эргин өңүктөр!
Делегейниң күштүг болгаш амыдырал өөрүшкүлүг спортчу аныяктарының төлөлекчилери Силерге Совет Эвилелиниң чазаның өмүкээзинден болгаш бодунуң хуумдан изиг байыр чедирип тур мен.
Олимпий оюнары—дегейниң спорт шимчээшкининиң эки чаңчылы. Олимпий оюу—хуузуунуң өзүзүн кижилерниң чүрөктеринге сим-китирип, ак-сеткилдиг чарып маргыжарынык ыйгырып, тайыңны болгаш кайы-кайызым билчириниң керээн быныгыларына идиг берип турар. Оң-биле мады, Олимпий оюнары спортчу мергежилдин эки шюлазы болуп, күш-культураның болгаш спорттуң хөгжүп сайыраарына идиг берип турар.

Спорт—оман-хөгүлү болурунун, өөрүшкүлүг амыдыралдын, күш-ажылчы арга-мергежилдин болгаш узун мазмунуна үндөсүн. Угаан-бодолдун байлааны болгаш моральдык арыг-силги чоруун күш-адыр сайыралы-биле айландырып дүүштүрүп турар чаа кижиниң кижизидилгезинден нитилелдин депшилгези биче эсэс чергелиг хамаарнын. Ажылчы чонунуң мады болгаш база улустун угаан-бодол болгаш күш-адыр талазы-биле бүгү талалык сайыралының дугайында Совет Эвилелиниң чазы могаг чок сагыш салып турар. Хостуг социалист нитилелдин байдалдарында совет кижилер күш-культураны болгаш спортту мылырнык эки-не калбап аргалары алган.

Кижилер тереңгениң кол сагыш салышыны тайыңны наамгалары болгаш быныгылары болуп турар бистиң хүннеризисте спортчулар ол чаагай сорулганы шимтирлээрине тепелиг черни ээлеп алып уурлуг. Аңгы-аңгы чурттарны спортчуларының умжарышыны уластарың чоношуларына болгаш кайы-кайызым билчиринге идиг бээр. Ыччангаш ол умжарышыны бугу-инити тайыңны быныгыларының керээнге чугула рольдуг. Совет чазан ыңдыг умжарышыны улагу умжур-дузалык кылдыр көрүп турар болгаш аңаа бүгү хемчег-биле детимчени көргүзүп турар. XVII Олимпий оюнары бугу чурттарны уластарың аразына идегенин бузуремилгени болгаш найырдалы быныгыларының орунунга чаа базым болгаш дээрине бузурелдиг бис.

Ыччангаш XVII Олимпий оюнары аны-буру чурттарны спортчуларының аразына акы-дуңма харылзалары улам ыңай быныгыларына бараан болзун!

Уластарың аразына найырдал болгаш кайы-кайызым билчир чорук быныгы, оң уламыдан бугу делегейде тайыңны быныгы турзу!
Спортка, а ол ышкыш күш-ажылга, өөредилгеге болгаш хууда амыдыралга эң эки чедимшилерин болурун Олимпий оюнарының бугу киржикчилеринге күздөм.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы.
1960 чылдың август 22.

Тараалаң Танды эдээнде ТАРАА ШӨЛҮНДЕН МЕДЭЭ

Областың көдө ажыл-агый три-спортунун автобазаның бөдү чылаачылары 28 кижилер коллектив профсоюз комитетинин даргасы Виктор Араваевич Моговой-лук баштапкы-биле Тандының «Кызыл партизан» совхозунун дүжүт ажаап алышканына хайнышканын дузалык кирпешкен. Мында чылаачылар Г. Васильев, А. Шама-рынин, Н. Гончаров олар комбайндан тараа сөөртүр чөдө эң акы-дуңма, комбайннарнык совхоз чок ажылчы хандырлар, а чылаачылар Кузнецов, Санжиков, Двогладов олар

БАЙ-ХААКТЫҢ ТӨП ПУНКТУЗУНДА

Танды районун Бай-Хаакта төп тараа белеткел пунктузунда Сталин аттыг колхозтан болгаш «Межегей», «Кызыл партизан» совхозтардан чаа дүжүтүп тараазын үзүктөп чок кир-ип эгелзэн. Чүгүл ол пунктуга сөөлүтү ийи хонукта нитилел-биле 378 тонна, оң штинде Сталин аттыг колхозтан 322 тонна тараа дүжү-ген. Ук пунктуга сөөлүтү хүннерге чедир-ле хайнышкын чок ырым

«Межегей» совхозтуң тараажылары чаа дүжүтүп массалык-биле дүжаап турар.
Чурукта: күрүнге дүжаар тарааны чүдүрүп турары.
Фото В. Уколовтуу.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ЧЫЛЫНДА ХАРЫСАЛГАЛЫГ ҮЕ

С. К. ТОКА,
СЭКП Тыва обкомунун бири секретары

СЭКП-ниң XXI съездинин директивалары күөсүдиринче бүгү күштерин утландырыпшаан, бистиң областың ажылчы чоннары 1959 чылда болгаш бо чылдың бири чартымында көдө ажыл-агый продукттарын бүдүрерин көвүдери дөш күженишкини амыдырал. Часкы тарылганы кыска хуусада, эки агротехниктиг деңгелге чоруткан. Тарылга планы ажыр күөсеттинген болгаш оң шөлү эрткен чылга удуур 40 муң га көвүдөө.

Мал чөмөри белеткээрин дүрген доозар

Бистиң областың ажыл-агыйның кол адыры мал ажылы болуру бүгү-деге билдиргел болгаш. Ыччангаш мал ажылының продукттарын бүдүрерин көвүдери дөш болгаш оң продукттуун бедиринден күрүнге эг, сут, дүк болгаш агы-кештин чиг-эдин дүжаар талазы-биле алган күөсеттинген чедимши-ниң күөсүдиринче хамааржыр.

Малдың бел санын улуу-биле көвүдери болгаш оң продукттуун бедирлер талазы-биле бүгү чүдүлөр кылдынган бе? Чок, ыракта чедир кылдынган.

Бизге чөм-суур чөккө малдын баш санын өстүрер болгаш оң продукттуун бедир дугайында чууга туруп болбас деп чүвени үстүдө районнарны удурукчулары эрген кыштын чилээден билдир ужурул турган. Эрткен кышын чүгө мал чөмөри белеткээрин планын үскө-визинди он-он муң баш мал хораз-визинди кижилер чөгүрү түнелди кылдыр херек. Ол чикестен үстүдө районнарны болгаш ажыл-агыйларын удурукчулары практиктиг түнелдери кылбай турарын дем-гелдесе чөгүрү. Хей-хей колхозларын, совхозтарын болгаш районнарны удурукчулары мал чөмөри белеткээрин планы үстүр чедип, мал ажылына чаа бергедешкин тавар-жыр хире турда, анаа-ла тайын олурду турарлар. Ол чорук дараа-мында районнарны болгаш рай-кусовнарны: Бай-Тайганың (эштер Бале, Ангирлал), Сүт-Халдын (эштер Себен, Торжу), Тес-Хемниң (эштер Арачкаа, Оолак), Таңмын (эштер Вероника, Достак-оол) ажыл-адыр бар болуп турар. Малга бөдүүн чөмөр белеткээрин планы күөсеттингенге чедип турарын оң өскөүр тайылар болбас. Ол-ла районнарны чамдык удурукчулары мал чөмөри белеткээрин жому-дашкынына «кандашкын-биле» болгаш «сиген үнөөн-биле» шы-мыктырарын орданджып турарлар. Ол дөргө боттарының четтестери чажыр дөң орданджык-дыр. Мал чөмөри белеткээринге жому-дашкыны чыдагааны болза, мал-дын чөм-суурчун умжур-дузалык ол

СЭКП ТР-ның болгаш Совет чазактың тыва улуска онза сагыш салышкынының ачымында область бо чылдын үренинер-биле, техника-биле, ажаап алышкын болгаш мал чөмөри белеткээр машиналар-биле, тускай өртемчилер-биле көдө ажыл-агый чымын чедимшиниң доозар кылдыр долу хемчөөл-биле хандыр-тылган.

Ам үдө бистиң областың көдө ажыл-агыйның ажыл-ишчилери көдө ажыл-агый бүдүрүлгениниң — мал чөмөри белеткээринин, дүжүт ажаап алырнык, күрүнге тараа садарының өң-не харысалгалык, өң-не шимтирлэг үезинче кирген.

Болгаш өске-даа районнарны, уду-рукчуларының талазында чедир үнелери келгенде, ол чорук сиген кезиндегине белеткел чок умжур-жарына чедирген, оң туржук чамдык районнарда сиген белеткээр техника мынчага чедир белеткети-визин; алаан хей черлерде массалык социалист чарыш чок болуп турар болгаш мал чөмөри белеткээринге ажылдап турар кижилерге чөгүрү культура-амыдырал байдалдары тур-густунмаан болуп турар.

Бо чылдың агаар-бөдүүнүн бай-далында хамаарыштыр сигенини үнүжү чөр бүрүндө аралык болуп турар. Ындыг байдалдарда сиген белеткээринге чок калдырарында өскө-визин бөдүрүчүлүг машиналарын бүрүн ажылдарына база сигенин долаашып тараа азырын-га чедир хемчеглерин алыр чүгүл.

Бо чылдың ол онза чүдүдери чөр-чөдө барымдаалар өөрбейн тур-арын хыналда көргүскөн. Чижээ, Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозунда 60 кижиден тургустун-ган мал чөмөри белеткээр бригадала чүгө 6 кол калдыры бар болгаш чаңгыс-даа төл дырбаажы, ышкы алыр чок болган. Ындыг байдал Эриин районун «Чаа орук» колхозу-нун Тарлашкында сиген белеткээр бригадалык, «Кызыл сылдык» колхозун Төре-Хөл бригадалында болгаш Тес-Хем районун «Ак-Эрик» колхозунун Адыр-Тейде сиген белеткээр бригадалында база өске-даа черлерде бар болуп турар. Ол брига-даларда болгаш аэноларда ажылдап турар кижилерин аш-чөмө чаңгыс аай, безин чааарда шай сүтүрер сүт чок. Хүн бүрүдөгү кылган ажылдың көргүзүлгө бижөөс аспай, агит-хуудустарын үндүрбейн, кижилер-биле бөдөөлөр кылбайн турар, оң түн-нелинде күш-ажылдың бүдүрүчүлүг чавыс, техника анаа туруп турар, ситенин багай сараттап турар. Хей-хей колхозтар ажыл кылмы шыдаар чонунуң 70 хуузу сиген кезер, силос салыр черлерге чорудар деп шимтирар үндүргөн, а херек кырында Бай-Тайга, Тес-Хем болгаш Эриин районнарда мал чөмөри белеткээринде колхозчуларын чүгө 15 — 20 хуузу ажылдап турар, ыч-чаарга оларын хей кезин өөрбө-күчүл, а олар сентябрь бирде школа-лары чоруттарлар. Ындыг түрбү-жө, хей-хей хойжулар, чыгычлар болгаш мал кадарчылары боттарының кыштагаларының чанына сиген белеткээринге кирпешпейн турар.

Танды районун «Совет Россия» колхозта сигенин көчүгү багай са-рааттап турар. Чөгүм шыны-биле чу-гааларга, сарат тургуспай, сиген-ин анаа-ла бөдө чымып турган. Оң түннелинде белеткөөн сиген чыска урелин, ирип-чылды, малга төчөгел-дин турар. «Совет Россия» колхозун Каскал деп черде болгаш «Ак-Эрик» колхозун буга-шамында белеткөөн ситенин жамаалаваан. оларны мал үрөп каапкан. Мычангаш, чамдык са-рааттар үзүк-бөөлүк апаргалаан тур-гусулар. Колхозтар даргалары эштер Гурген-оол болгаш Чадамба олар мал чөмөри белеткээрин чүгө ыччаар көрүп турары билдирген.

Бөдүүн чөмөр белеткээринге улу-г куралдар болуп булу-бүрү чөмө белеткээринин планы бо чылдың август 20-ге чедир чүгө 6,9 хуу күөсет-тинген. Ол үнелиг мал чөмөри белеткээрин дык багай организастаан. Ону белеткөөн черлерде оң камгала-лышын чөгүрү хемчеглерин албайн турар. Чижээ, Чадамба хоорайның ажылчыларының болгаш алы-аачыларының күжү-биле «Хору-Дар» колхозта белеткөөн булу-бүрү чөмөри өшкүлөр чаз базым каапкан. «Коммунисте орук», «ВЛКСМ 30 чылды» болгаш «Мурнакчы» колхозтар булу-бүрү чөмөри шын өвөс курга-канында ол чөмө ирий берген бол-гаш хуяге кадып калган.

Мал чөмөри белеткээринге мындг байдал-биле канчыл-даа элтежин болбас. Сиген белеткээр, силос салыр талазы-биле ажылдарын улам күш-тедилер, ситен кезер бригадаларын, аэноларын быжыгалар талазы-биле СЭКП районнары болгаш райкусов-нар алаан хей практиктиг хемчег-лерин ажылдап кылдыр болгаш бот-ландылар ужурулут. Бо талазы-биле комплекслиг, механизастаттынган аэноларын болгаш бригадаларын не-мей тургузары, оларын дүрүлгөлдү кадар-биле, мадыгы тускай өртем-чилер-биле быжыгалары, техниканы, колдун үрүмек чөпсөк-херекселдерин, тыртар диги күштү, кижилерин не-мей бөзөри болгаш өске-даа хемчег-

Дүжүт ажаап алышкыны—бүгү улустун хэрээ

Тараа дөш кемселге шимтирлэг келген. Дүжүт ажаап алышкыны чедимшиниң чорудары партия совет, профсоюз, комсомол болгаш ажыл-агый удурукчуларының ажыл-адыр күженишкини тургузарын, бүтү-ле ажыл-агый болгаш культу-ра-чырымышкын ажылдарын калык фронт-биле чорударын негеп турар.

Хей-хей районнар, колхозтар бол-ган совхозтар багай өвөс дүжүтүп, а чамдыктар өң дүжүтүп өстүрүп ал-ган үстүдө чуугалаан болгай. Чамдык ажыл-агыйлар ажаап алышкыны бүгү материалдыг, тех-никтиг болгаш организастыг байла-ларын белеткөөнөр. Маана Танды районун Сталин аттыг колхозту (даргасы Вячеслав Рудин) демгелдээ-ри чууга. Улул кадышкын тавар-ыска-даа колхоз ажаап алышкы-нына өң белеткөөн. Ажаап алышкының өгөөлөрүн мурун-да-ла тараа сөөртүргө автотраш-наларын белеткөөн, Онгар-Ховуа хо-ву туралында баракты белеткөөн, ында демір орунар, кызыл булуң, столовая, чунар бакча бар. Колхоз бо чылмы 4500 га тараа культу-раларын ажаап алдыр.

Бо чылдын тараа хүлөөп алырында тараа белеткээрин өгөөлөрүнүн пунктулары багай өвөс белеткети-ген. Олар 26 муң тонна тараа кирер 8 складтың немей тулуп алган. 18 муң лөбөчтин метр шүлүгөштерин бетонлап алганын. Мычылда-даа мы-ндг ажыл-агыйлар бистиң областа өвөш болуп турары харааданчын.

Августун чаашкыны болгаш чымыл хүннери хей-хей районнарда ситенин өтүп үнерине таарымчалык байдалды тургускан. Бо чылдын областың алаан хей колхозтарына эки кукурузаны, чаңгыс болгаш хей чылдык ситенини өстүрүп үндүр-ген. Улу-Хем районун «Чодураа», Чөүр районун «Торгалык» колхоз-тарында, Танды районун «Тилелге» совхозта болгаш өске-даа ажыл-агыйларда кукурузаның гектар бү-рүндө дүжүдү 300 — 400 цент-нер чедип турар. Мычангаш амгы үе-де бөдүүн чөмөр белеткээри болгаш силос салыр ханы уду чорутунар алаар. Мындыг төлөө, колхозтарын болгаш совхозтарын удурукчулары партия-массалык болгаш органи-застык ажылды таарыштыр тургу-зары бөдөр, партияны болгаш ажил-агыйның удурукчу кадрларын малга бөдүүн чөмөр белеткээринин, ылагыя кукурузаны силос салыр, ситен болгаш ногаан сула тараан участюктарга таарыштыр тургузары эргежок чууга. Мычангаш мал чөмөри белеткээрин дүжүт ажаап алышкыны-биле чергелештир чорудар, ылагыя олар кайы-кайызымга шалтык бөдөзүн дөш ажылды мер-гежилдик организастаар херек.

«Тилелге» совхозта (директору эш Кара-оол, партия организасты-нын секретары эш Балзан) комбайн пармын болгаш ажаап алышкыны-нын, тараа кургакталышкын өске-даа машиналарын мынчага чедир белеткөөн, мында шааныны арылап аштравап болгаш чырык-биле хан-дырбаан, аш-чөмө багай органи-застаан, комбайнларын чамдык кез-лектери чок. Кызыр болгаш чаар ма-териналарын өстүрүп албаанында агрегаттар анаа туруп келген. Мында байдал ыңдыг түрбүжө, «Тувинская правда» солунга «Тилелге» совхоз-тун дүжүт ажаап алышкынына белеткээрин халун ээтир мактаан. Ажаап алышкыны техниканык сеп-телгенин байдалын хынал чораян комиссия болгаш солунга үнгер чүдүлүп автору эш Конгар ажаап алышкыны совхозтуң белеткээ-рин шыгыны көрбөөн болгаш байдалы шын өвөс көргүзүп, совхозтуң коллективин оожураткан деп чүвө тодаргай. Ук совхоз 19 муң га тараа культураларын ажаап алып болгаш күрүнге 80 муң центнер тарааны дүжаар ужурулут.

Партия райкомнарны болгаш райкусовнарны талазында колхоз-тарын удурукчуларына негел-де болгаш контроль чок чоруктуң түннелинде Барым-Хемчик районун «ВЛКСМ 30 чылды», Бай-Тайга районун «Найрал» көдө ажыл-адыр артылдеринде дүжүт ажаап алышкыны 50 хуу чидиргил чорудуп турар. Ол чорукту күрүнге удур практика кылдыр көрө болгаш буруулу кижилерин шыгыны хары-салгалга кирер ужурулут. Шы-мында ол районнарны колхозтарын-да тарааны дүжүдү эрткен чылдан дык куду болуп турар. Мычангаш мажак буруун чымып алган турар төлөөдө бүтү-ле хемчеглерин алыр билдиргел.

Тарааның чидирин удуткаар херекке уду магадыл болза тарааны ийи үе-чада-биле ажаап алып му-рнакчы арга болур. Тараа ажаап алышкынының анылап ажаар ол мурунакчы арганын областың шөдө-ринде ажылдаан чорук улул ажыл-дузалык болганы билдиргел болгай. Мындыг түрбүжө, СЭКП районнары-нын чамдык удурукчуларын ажаап алышкыны чоруткан бугу тараа-ларын политиктиг болгаш культу-ра-массалык ажылдарын күштелдери болгаш оң-биле 1960 чылда, төгүдү чөдө чылдың ийи чымыл-да көдө ажыл-агый ажылдарының бүгү хөврүлөрүн талазы-биле алган социалист хүлөөлгөлерин обла-стың ажылчы чоннарының чедимши-ниң күөсүдирин хандырары болур.

Дүжүт ажаап алышкыны чөмөри күштелдери дугайын чууга-лажы бөзгө, Сүт-Хөл, Барым-Хем-чик болгаш чамдык өске-даа район-нары чамдык удурукчулары дү-жүтүп «чөр алааны», «кандашкынга алмасканы» азы «долуга ка-тырган» көртүрерин орданджып туруп бөдөр, а мажак чөмө талазы районнарже техника болгаш кижилер чорудар дугайында атылышкын бө-рө бөзгө «бөдүүстүн тараавыстын ажаап алы, мадыстын чөмөри белет-көөн а керөөн» дигип турар бөзгө-лөр. Шах мындыг хөвнөр-биле моон соңгаар канчыл-даа элтежин болбас.

ажаап алган. Чаа-Хөл району «Найрал», Чаа-Хем районун «Лө-вунч орук» болгаш Танды райо-нун чамдык ажыл-агыйларында та-раа шалга-ла быжа берген түрбүжө, анылап ажаап алышкынын жому-латкан, тарааны комбайн-биле шуут ажаап алып байдалга таварышкан тараа «чавыс-тыр», анылап ажаап алып дөргө «ооладды берген-дир» дигип тургалар.

Танды районун «Кызыл парти-зан» совхозунга дүжүт ажаап алышкынына белеткээрин бай-далын облускомунун даргазы эш Чы-бо хынал чорда, ол ажыл-агый тара-аны анылап ажаар арга-биле ажаап алыр шуут-ла херекке ала-байн турганы алаан. Ол дешилгел-диг арганы ажылдарына кол агро-ном эш Доржов шуут удуранып турган. СЭКП райком (эш Вероника) ол бүтүну билдир турган, ыч-чаа-да ол эргилчөөн хөвнөр-биле мыт чок чөмөрчөдиг, эргилчөөн калган аргаларың талазына туруп турган.

Мындыг байдалды партияның ай-тымыштарына-биле чөрүшкө, күрү-не эрге-ажыныга таарышкыс чүдү кылдыр көөр херек.

Тарааны кезери-биле бастыра-рын аразында улул жомушкын күрүнге тараа дүжаарында областы жомушкыны таарыштырып тур-ар. Областың колхозтары болгаш совхозтары бо чылдын эрткен чылдың планында өвөш өвөс эки шынар-ды тарааны күрүнге сөдөр ужу-руг түрбүжө, август 20-ге чедир ол онзага чүгө 1,1 хуу күөсеттин-ген. Мычангаш районнарны чамдык удурукчулары келөөн ажыл-иш-чилерин күженишкинерин ажаап алышкыны болгаш тараа садары-ның темпирин бедиринде мо-билдээлерины орунуга яны-буру «чыдагаанырга» сылдагал, күрү-нге тараа садарының планын куду-ладарын орданджып турарлар. Шах мындыг шын өвөс, күрүне эрге-ажыныга чөрүшкө хөвнөр-биле өштөп чөк демисекир болгаш Төрө-н чуртка бүтү-ле арга-биле хей тара-ны дүжаар деп бедиткен хүлөө-лөрин алган Тандынын, Чаа-Хем-чик болгаш Чаа-Хөлдү база өске-даа районнарны чамдык колхозтарыны патриотчу эгелзешкенин бүгү хем-чег-биле деткир херек.

Бүрүнге тараа дүжаарының тем-пирин күштелдери дугайын чууга-лажы бөзгө, Сүт-Хөл, Барым-Хем-чик болгаш чамдык өске-даа райо-нары чамдык удурукчулары дү-жүтүп «чөр алааны», «кандашкынга алмасканы» азы «долуга ка-тырган» көртүрерин орданджып туруп бөдөр, а мажак чөмө талазы районнарже техника болгаш кижилер чорудар дугайында атылышкын бө-рө бөзгө «бөдүүстүн тараавыстын ажаап алы, мадыстын чөмөри белет-көөн а керөөн» дигип турар бөзгө-лөр. Шах мындыг хөвнөр-биле моон соңгаар канчыл-даа элтежин болбас.

Дүжүт ажаап алышкынының, мал чөмөри белеткээринин темпир-ин күштелдери болгаш күрүнге тараа дүжаар талазы-биле алган хү-лөөлөрүн күөсүдир төлөө, СЭКП обком болгаш облуском РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ай-тымыштарына үндөшкөн, хоорайларын, районнар тыңтерини, колхозтар болгаш совхозтар суула-рынын ажылчыларын болгаш ала-бан-хаакчыларын дүжүт ажаап алышкыны чорудар, тараа сөөртү-ргө автотрашкыны мобилдээлестеер, ажаап алышкын машина-ларын чамдык районнардан өске районнарже оңтаар дугайында шим-тирри хүлөөп алган.

Дүжүт ажаап алышкыны чөмөри ажилчыларын, алаан-аачыларын, өөредил-дери чөмөри студентилер колхоз-тарын болгаш совхозтарын шөдө-лөргө медреселди бугу-биле ажыл-дар болгаш оң-биле бистиң Төрөөн чорутуустун чечетелдишкини хөвөгө болгаш улул-хуузу кир-ер дөргө чигини чүгүлүтбөс.

Колхозтарын болгаш совхозтар-нын, районнарны удурукчулары дүжүт ажаап алышкынының өгөө-лөдүн тура-ла күрүнге тараа дү-жаарының графити хун бүрдө малл күөсеттинген турарын болгаш сен-тирлениң 20-ден орай өвөс хуусада планын күөсүдир дөш ажал-херек-ти таарыштыр организастаары эрге-жок чууга.

Көдө партия организасталары-нын, ажыл-агыйларын бүгү уду-рукчуларының дайыны сорулганы болза, хову турлагларына ажил-ишчилерин ажылдарына болгаш амыдырал-чуртталганын таарымча-лык байдалдарын тургузары, ситен кезер черлерге болгаш хову турла-ларына политиктиг болгаш культу-ра-массалык ажылдарын күштелдери болгаш оң-биле 1960 чылда, төгүдү чөдө чылдың ийи чымыл-да көдө ажыл-агый ажылдарының бүгү хөврүлөрүн талазы-биле алган социалист хүлөөлгөлерин обла-стың ажылчы чоннарының чедимши-ниң күөсүдирин хандырары болур.

Совет эртемнің тиелелгелиг базымы

СПУТНИК КОСМИКТИГ ДЕЛГЕМНЕРНИН ЭЭЗИ БОЛУР

Бойдус эртемден болганымыз, ийги корабль-спутниктиң ужуушуну улуг ажыдышкынарке калды улуг оруктун айтып бергенин бошактарда болуп олар мен.

Бистерниң аравыстан дыка хой кижилер ыдыг корабльдин пассажир бооп болур ийик. Совет эртем-делегейде эн-не ылаптыг эртем дээрдин билер бис. Бир өвөс космоске кижилер ужуушун болза, ол дээрде ужу-кыдым көзүбөс космиктиг делгемнерниң ээзи болуп, олаче шуут сагыш амыр укар алар.

Төгүлүт чедириниң-биле холбаштыр эртемденерге сагыш-сеткилдин бүтү ханымыдан байыр чедирип тур мен.

Совет эртем тиелелгелиг бар чорутуу, мынтанган оң киржикчи бүтүзү улам-на улуг херектерин чаалап бүүдүрери күзөчүлүг.

Махмут ИСМАИЛОВ, биология эртемнеринин кандидаты.

ТАИЫН БОДАЛДАРЫН ХЕРЕЧИЗИ

Совет эртемниң болган техниканын чедиринин магалыг-ла-дыр. Космоску шигдедип аларында чаа уе-чада эгелөө, ону шүдүктөргө болган шүдүктелдерге ыраар. Чеди чылдын ийги чылдында оларын Төрөөн чүртүгүн чегине делегейи магалаткан кайгамчык улуг чаагай болушкун болуп, кижилер төрөлгөнүн төгүзүлө бир-ле дугаарында космоске динг амытаннар ужуду, оларын Черже чедирининг эеп келгенин келер уениң салгачкыларынга чүталап бери совет дилетар бүтүрүшүнү ыдыгыг хүдээлелдир.

Илаптыг айткан чегине Черже эеп келер аргалыг космиктиг аажок улуг корабльди тургускан кижилерниң аттары социалдык куруенин магалыг чаагай чедириниң аянды дестеринге килр бижилер.

Камиль ЯШЕН, чогаалчы.

ИЗИГ БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУР МЕН

Дайын деп чүд, кижилер төрөлгөнгө ол калдыг чөпүлдүн-хиланчечки таварыштырарыл деп чүрени эки билдир мен. Физиктиг эжелектилерден Төрөөн чүртүү камгалап турган, караам шоон болган холум салааларын чидирген мен. Динг амытаннардыг аажок улуг лабораторияны космоске салып үндүргени база ол амытаннарнын Черже-менди-чаагай эеп келгени совет эртемниң чедириниң ийгилик кайгамчык улуг бүтүрүлгөнгө совет кижилериниң тайбын бодалдарынын херечизи болур.

Ажыл-ише даган эеп кирерде совет кижилер менде дуулаан. Мөөн планнарым буугар бажыларым туруп турар. Космоска бистин корабль-вис-тайбышын болган депшилгенин мезгелин-дир, мынтанган алаананг байыр чедирип турар мен.

А. ЗОТОВ, артисттер.

МАГАЛЫГ САЙЫРАЛ

Коммунистерниң улуг салгалының төлөөлөкчилери бистер, Кышкы орунду шүрүмүн барып турганмыс алаан эвөс, интервенцилерге удур ха-

мааты дайынның фронтунарыга туруп турганмыс хаас барбаан, бистин чүртүгүсү улуг күрүнө апарган, космоску шигедедип аларынче оруктун бир-ле дугаарында харыя ол айтып берген. Кырган кижилер мен, ычалаза-даа космиктиг ырак-уаактарже кижилерниң ужуушунунуң херечизи болурунга бүүрелдиг мен.

И. П. ЕФАНОВ, тускай пенсиялыг кижилер.

НАРЫН АЙТЫРЫГ ШИИПТИРЛЕТТИНГЕН

Совет эртемденер эи-не нарын айтырыгын шийтирлөөн — агаарынын сырый калтырыныч спутниктиң кире бергениниң үезинде тынтып келер бектик температураларга онаа шыдамчы материалдарны тургусканнар. Моон узамыдан корабль Черже эеп келер аргалыг болган.

П. РОМАДИН, физика-математика эртемнеринин кандидаты.

БО ДЭЭРГЕ ДЕЛЕГИ БОЛУШКУНУ-ДУР

Кайгамчык улуг корабль-спутниктиң шуут айткан чегине эеп келгени — делегейге төгүлүт болушкун-дур. Космоске кижилерниң ужуушунунуң херечилери болур үе-вис ам ырак өвөс-тир.

В. Н. НЕМИРОВСКИЙ, Хабаровск аэропортуның ужудукчуларынын удуруткучу.

АМ ХАМЫК УЖУР БИСТЕРДЕ

Бодуна динг амытаннарнын апар чоран космиктиг ийги корабльди салып үндүргени болган оң делдир эеп келгени космиктиг делгемни шигедедип аларында бурунга кайгамчык улуг базам болуп турар. Ол чүд дээрде, техниктиг болза космоске кижилерниң ужуушун аргалымын дугайында айтырыгын шийтирлөөн ол-дур. Ам хамык ужур бистерде, физиколоттарга болган өмчөлөр. Кижилер таарымчалыг эки ужуушкуну хандырар алар бис.

Н. СИРОТНИН, СССР-ийн Медицина эртемнеринин академиясынын чегинге келгичү.

БАЗА БИР КОРАБЛЬ-СПУТНИК

Октартайның делгемин шийчи-лөөри-биле 4600 кг денкилг ийги совет корабль-спутникти салып үндүрген дугайында СЭТА-ның дандынын радисаан динчаал, бодумун өөрүшкүмү илередир чыгып өссөстери кезек када тыппай барган мен. Магалыг-дыр. Бистин чүртүгүсү чөпүлдүн чаагай амыдылары хүн келген тудум-на экижип, эртем-техника сайырап турар.

Калгачтиг чүртүгүсү ийги байдла турбас-даа ужурут. Дайымырак империалистер бистин чүртүгүсү, улуг демократизмни чүртүктариче шпионарны чорудуп турар. Ичалаза-даа оларнын ол чимешиникинери чүд-даа чүреге четпес.

Ийги совет корабль-спутникти салып үндүрген чорук империалистерге база катап согууну таварыштырган. Ол корабль-спутникти тургускан, совет эртемденерге, инже-

нер-техниктиг ажыдакчыларга өөрүп четтиргениниң илереттим.

О. КАЗАН, «Тыва тудуг» монтаж эргелелиниң дашчызы.

ЧАЙЫННАЛЧАК ТИИЛЕГЕ

Кижилер төрөлгөн база бир чайыналчак тиелени чедип алган — бодуна динг амытаннарны апар чоран корабль-спутник космостан эеп келген — деп, СЭТА-ның дынадында өөрүңүгү кылдыр чүгүрүлүп турар. Ам ол одуругларын номчуп турар совет кижилер бүүдүрүгө ол дээрде эи-не кайгамчыктыг музыка, бистин тургузуучу улугууска байырладыг гаим болур.

Нарман РЗАЕВ, техниктер.

ТӨРӨН ЧҮРТҮҮ МААДЫРЫГ ЧЕДИШКИНИ

Хоочун ажылыч мен, баштайгы беш чылдарын, техниканын, эртемниң, индустрияның хөгжүдөлгөсүн ынак Төрөөн чүртүмүнү баштайгы базамнарны утпаан мен. Ам бистин салгачкыларым Төрөөн чүртүгүн эртем-техниктиг эи улуг маадырыг чедириниң херечилери апарган. Баш-ла чылдар мурунда бизин мою тоожу кылдыр сыяп болуп турган. А бүтүн ол херек ырында чүд болган-дыр.

Мындыг магалыг чедириникиге бистерни төрөөн Коммунисттер партиясы чедирип келген.

М. В. ЯКУШИН, шляфовщик.

Василий Якимович Якуш Шагаан-Артының улугуру комбинатында ажылдап кирген-ле ам дөрт чыл ажып турар. Василий Якимович комбинаттын металл цегинге херектиг дилгит материалдар белеткээриниң пилорамазында пилорамщик-теп ажылдап турар.

Онашкан ажылыгга, ээ-харыя салгалыг ол хоочун ажылычын чеди чылдын ийги чылымын бири чартында бүүдүрүлгө планын ажыр күөсөдирин чедип алган.

Чурукта: пилорамщик В. Якуш.

Фотозу А. БЕЗГИНИН.

НАА-ХЕМ РАЙОНДАН МЕДЭЭЛЕР

Нолбаса кылыр чех

Наа-Хем райпозу колбаса кылыр чехти амытан. Ол чех төп столовалык, Бүрөн-Бай-Хаакта, Бүрөн-Хемде столоваларына база район төвүгүн столоваларынын чегини-биле хандырар турар. Ук чехтиң баштайгы берген продукцияны херекчилер ажырбас деп хүлөөп көргөннөр. Ам ол чегин ажылыч улам мергелдиг бодурууның кемчелери алдынып турар.

Чеди айларын планы күөсөттинген

Сарыг-Септиг улугуру комбинаты (директору Есипов, партия организациясынын секретары эш Ефремов) бо чылдан — чеди чылдын ийги чылдында план күөсөдириниң талазы-биле үзүктөлүшкүн чок ажылдап турар. Комбинат чартык чылдын бүүдүрүгө программанын нинти продукция талазы-биле 101,4 хуу, бараанын продукция талазы-биле 117,8 хуу күөсөткөн. Продукцияны бүүдүрүшүнүң төвөзү эвир чылдын улугу 14,6 хуу чыгыган. Чартык чылда комбинат 28,5 муң рубль арыг орутуван кирип алган. Июль айның бүүдүрүгө программанын нинти продукция талазы-биле 103,4 хуу, бараанын продукция талазы-биле 113,8 хуу күөсөттинген. Ичалаган комбинат чеди айларын бүүдүрүгө про-

грамманын түгүтөлүшкүн чокка күөсөткөн.

Илангы эш Шулжикке үлүгүлүк туйбу бүүдүрү чех багай чык ажылдап турар. Илангы эвир чылдын туйбу чех багай чык 660 муң туйбу чех багай чык 420 муң туйбу чех багай чык. Июль айга чедир 225 туйбу эртекке ажылдап кирген. Бүүдүрүп турар туйбуларын шындыр багай эвөс.

«Эт бузар кижилер чок»

Сарыг-Септиг төп алы-чөм магалыгыг эи сандып алдыр дөш херекчилер чедип кээрге, эити сандып аларында дөш моондактар таварышкылай бээр. «Эт бузар кижилер чок» деп доңчу харым динчалыгылар ковар эвөс. Чыжээ, август 13-те, субботага ук магалык эити эртектеги 10 шакта эвир кириген. Херекчилер дөш-на магалыгыг келгеннөр. Магалыг эргелдиги эш Соловьева муруку бугулар-ла «Эт бузар кижилер чок» каан. Кижилер бүүдүрүшү мен чылаан чанганнар. Чүгө кезектеги 5 шак алып турат эм кээп эити сандып эгелөө. Ам чүгө бир хүнүгү чыжээ. Мындыг таварылаар эске-даа магалыгыг эргек кыштан бээр амга чедир-ле бооп турар. Буз шакка эвиртерде иренил мылдар, хир-чам боражы берген чоруту таварылаар база бар.

С. ТАМБА.

Партия комитеттеринин ажыл-чорудууларына коммунистерниң улам калба-биле кириштирер болган оларнын организациыг ажылга белеткелдин бажыкчылар соруга-биле партия комитеттеринге штаттан дашкаар инструкторларны шийип тургузары чүгүдүмүз 1958 чылдын сентябрыда бодуноң доктаалыга СЭКП Төп Комитеди айткан. Ол үеден бээр партия райкомнары болган Кызыл хооркуну штаттан дашкаар инструкторларны шийип алдыр, оларнын партия организацияларынын ажыл-чорудууларына долу кириштирер талазы-биле чамдык ажылдарны чоруткан.

Штаттан дашкаар инструкторларнын санын партия комитеттери боттары доктадып тургузар. Амгы үеде бистин област 80 ажыг коммунистер ол партияга даяланы күөсөдир турар. Оларнын хей кезин эки белеткелдиг, организациыг ажылга ийкейлиг, ажыл-агый болган култура тургузушунуң кайгы-бир адырларын ханы билер, бектик мергелдиг болуп турар. Кызыл хооркунуң инструкторларындын планын-экономика В. Зубкова, инженер-технолог Н. Малышев, бажыкчы В. Прокопьева, Г. Самарин, Наа-Хем райкомунда зоотехник В. Серяков, чер тургузукчу А. Габбасов болган дуржуламыг, тускай эртемниң өскө-даа коммунистер бар.

Штаттан дашкаар инструкторларны шийип алганынын дараазында оларны өөрдип, кижилерде, ажылга чөп ажылгаар соруга туруп турар. Бо талазы-биле чамдык эки дуржула-галар база бар. СЭКП-ниң Наа-Хем, Улуг-Хем, Би-Хем райкомнары 2—3 удаа сурагалдап хуралдарын эртерип, алаа партияг организациыг болган политиктиг ажылдарын айтырыларын чугаалык көргөн.

Штаттан дашкаар инструкторларны парторганизация секретарларынын семинарларында олуруштуруп турар. СЭКП Кызыл хооркуну партияг амыдыралдыг айтырыларынын талазы-биле эвир хан ичөөлөрүн эртерип, алаа штаттан дашкаар инструкторларын өөрдөт.

Штаттан дашкаар инструкторларже кичөөлөгү кайда эки, оларны чөп ажылдап турар бодуру, ол партия комитеттери көсүк түнөөдөрүн көргүзүп турар.

СЭКП Кызыл хооркуну бо ажылга коммунистерни шийип алдыр оларнын ажыл-агый болган политиктиг шындыр барымдалып, хей кезин хоорайын үлүктүр, транспорт, тудуг болган өөрдиге чегиниң ажыл-агый болган, партияг даялгаларын күөсөдирде ийкейлиг чоруту көргүскөн эштерин кириген. Хооркунуң организациыг штаттан дашкаар инструкторлар партияг организациыларында бажылааттыгына, а улугуру, транспорт кидилгенин инструкторлары үе-үеде тодаргай даялгалары ап турар. Ол эштерин хей кезин бергенин партияг даялгалы ак-сеткилдиг күөсөдир, партияг организациыларга биче эвөс дузанын чорутуу турар.

СЭКП хооркунуң органдыгынын штаттан дашкаар инструкторунда эш В. Черноусов 1959 чылдан бээр ажылдап турар. Бо аразында ол областтын харылаа эргелелиниң, хоорайын харылаа контролзынын, өмчөөтөбөөкөтүг партияг организациыларында доктаамал барып, партия хуралдарында, партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркунуң бюрозунга белеткелдиң бодуноң чоран партбюроларга олуржуп, бодуноң санал-сүймелерин берип турган. Кидилгениң даялганын бүүдүрүшү эш Черноусов бири чүк АТК-ында партияг организациынын ажалынын, тудуг трезинге спорт-массалыг ажылдык, мезең фабрикасына бүүдүрүлгө планынын күөсөдириниң дугайында айтырыларын хооркуну

Октаргайже ужуушкунунуң уези чаа чадазынче кирген

Төөгүчү манн дүрөп турар. Черин баштайгы кылымал совет спутниги (эгеринчи) болуңу орунга үгенинен бээр үш чыл ам-даа четпес, ол хирезинде-ле октаргайны чагырып алырынча төөгүңүзге чаа үе-чаданы айтып турар болушкунарың делегей керекчи болу берген. Корабль-спутниктиң амгы ужуушкуну эртем-техника талазы-биле октаргайны чагырып алыңгыларын бүгү планнары болгаш чүткүлдери ортан тамарың турган мыдыг сорулганы шийтирээр-биле делегелеткен. Ол чүз дээрже—октаргай кораблың Черге эеп келириниң айтырымдыр. Ол ам совет эртемниң болгаш техниканың үжүрүшкүннери-биле шийтирелеткен.

Мыдыг мазылаалды-биле болгаш мыгы-биле, харын-даа тоолда дел мазылаалды-биле ол кораблың эеп келирин боттандырган бүгүндөни магадаткан болгаш бүгүндөни сепкилди хаймадырган.

Совет чогаалыңың бодал улам-на аар спутниктерин чогаалдырыңа чөртү бар чыткан. Чүгө космиктиң улуг кораблы болуңа нарын болгаш хей талазы дегер-дегелер-биле хандырган кабинаны болуп алгаш шийткөөчү кижини ап чөрүп болуңу дээр кижя бүрүңүңе билдинир. Спутниктерин улам-на аартап турганын ап көрөөн. Бирги спутник—83,6 кг болган, а боудуңа октаргайже баштайгы аян-чорукчу «Лайка» деп ытты ап чоран ийги спутник—508,3 кг болган, ийчарага үшкү спутник—1327 кг болган. Баштайгы космиктиң кораблы спутниктиң деңизин 4540 кг төле берген болгаш ийгиизиниң — 4600 кг болган болгай. Мынчагыш космиктиң аппараттарын дегелери үрүгүчү-ле аартап турар, а ол дээрже кораблыңарга эртемниң оңаап турар оңаалгаларын улам нарыдыларын болгаш кижини анаа худуеп алырыңа материалдыг кезектерини план бээрар белегээрин айтып турары ол-дур.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентини академик К. В. Островитинов-биле беседа

жугалары кылган турган. Ыгтарам ракеталар-биле улуг бедикте көдүрүп, амдыраарыңың анаа-да байданың шугут өскерин бээрине организмниң канчал баарын хайгаарып шийткөөчү тургулаан. Черниң ийги кылымал спутниги-биле «Лайка» деп ытты чорутканы шынар талазы-биле чаа шийткөөчү-дуржулга болган. Ол ийчарага-ла чорудуп турган хайгааралар октаргай ханымың факторларын организмге каныг салдырып болуп турарыңа дугайыңда баштайгы билгилери берилеэ.

Космиктиң корабль-спутниктиң бо амгы-даа ужуушкуну меди-ко-биологтуг шенеле талазы-биле чаа кайгамчык улуг бурунгаар баям болуп турар деп байталык кым-даа улап турар. Ол болза хайгааралардын берген медээлеринден, телевидение көрүзүлгелеринден болгаш адактың сөөлүндө, кол-ла чүве—аян-чорукчу Черге эеп кел чыдыра ужуушкунуң уезинде организмниң канчал аажылаарын мынап болуруңа тодаргайлаатканың турар.

Октаргайның делеминге дириг организмниң байдалы өөрөңдү талазы-биле эртемниң алганы со-лун көрүзүлгелер өөрөңдү көрүнүп керээндө чүгө баштайгы дүржүлгалар кылган. Ол бүгү чүдүлдери тодаргай алырынча улуг программаны ам-даа мурну-вуста туруп турар. Корабль-спутникке аян-бүрү дириг амы-таннар, үнүштер база бар турган-ны-биле анаа сонургал улам күштөлип турар. Бо бүгү дээрже октаргайга биология талазы-биле төөгү көстүп көрбөн ол шенел-дениң ужур-дузаның улам улуг болдуруп турар.

Космиктиң совет кораблың иштиңге чоран амытаннар 700 мун ажыг км орукту артап, бем-бүрөөктү долгандыр 17 катап деңизинге! Бүгү-ле бодалы таймын-че болгаш кижя төрөлгөтениң чаагай чөрүңгө уланган совет чүртүгү артеми мыдыг кайгам-чыктыг түнөөлдөрүн челип алганы медереп ба ири өөрчүтүр-дүр. Амгы үениң эртемниң бол-гаш техниказының кайгамчыктыг чогаалдылааны—корабльди ок-таргайның дүңгөчө чорудуп тур-ган бистид эртемденеривис атом-нуг бомбалар болгаш шпичочу шүргүшкуннар дугайың бол-вааныңар. Эртемденер, инженер-лер, техниктер болгаш ажычын-нар шүптүзү кижилер дугайыңда, оларны чаагай чөрүңүң дугайыңда болгалар-биле бистид үениң ол кайгамчыктыг чүлүң чо-гаалып турганнар. Тайың дугайыңда, совет кижилерниң чаа-

гай сепкилдин дугайыңда дын-чанды-биле бистид кораблыңыс бугу дигерниң кырыңа ужулуп эрткилең.

Корабль-спутниктиң ужууш-кунуң түнөөлдөрүн дугайың-да совет эртемденер ханымы-биле сепкил ханып турар. Ол болза бистид эртемниң иштисиниң-биле улуг бедикте турарың, бойду эртемниң бүгүзү-биле чекте-лүү турарың, совет физиканың, химияны, саналга техниказы-ның, биологияны болгаш меди-цинының кайгамчык улуг чедиш-киннерин керекчеп турар-дыр.

(СЭТА).

СУКАРНОНУҢ ЧУГААЛААНЫ

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезия-нын Кыдат Улус Республикада чаа ачындырып тангырак худуеп ап тур-ган, президент Сукарно Индонезия-ның болгаш Кыдаттың аразында на-жырады бугу хемчеглер-биле бы-жыгыларын ийги бээрин ол экин-ден длазган.

Астара агентиледин дынданың бээрар амыга, Кыдат амытанна-лар дугайыңда айтырым-биле кол-баштыр ийи чурттарың аразында харылааларда амгы бергелер тура-жок, Индонезияны Кыдат-биле тур-густуган найралыңың аткаарла-рының дугайыңда чуга-даа туруп шыдавас деп, Сукарно чугаалаан.

НАТО-нуң айыылдыг стратегиязыңа удур

ЛОНДОН. (СЭТА). Августун 24-те «Гардиан» солун болза барың-гер-ман улуртукчу штабтың анаа ядролуг чепсекти бөөрүн дугайыңда не-делдеин холбаштын хайыңп үнген удуралымышкыны үндөспүнчүл-дүрүңүң дугайыңда чуга-даа туруп шыдавас деп, Сукарно чугаалаан.

Кубаның Улусчу-социалистиг партиязының VIII съездизи хагдынган

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Улус-чу-социалистиг партиязының VIII съездизи болуңуң ажылын август 22-ле Гаванада дооскан. Коммуни-ст болгаш ажыгын амы-дунма пар-тияларын төлөөлөкчилери съезди-нин түнөөл хуралыңа чүве чуга-лааныңар.

Съезд болза куба революцияны камгалаарыңче, быжыгыларынче болгаш калбартып хөгжүлдеринче кыйгырып турар лозундарын азда-биле, бузулбас сыйрып катгыжым-кының болгаш чачгыс элтиң бай-далыңа эрткин.

Партияны амыл-чорудулааны чүдүдүгүңүң болгаш оон моон соң-гаары ажылааны сорулгаларын ай-тып турар ныти революцияны съез-диниң төлөөлөкчиси бир үн-биле худуеп алган. Премьер-министр Фидель Кастрога болгаш куба революцияны өскө-лаа удуртукчуларыңа байыр-дыг чагаларың съезд чорудуп, бай-ыр чедиргени дээш, чоң-биле бол-гаш мадырдыг куба революция-биле эл-сепкил катгыштырганы дээш ком-мунист болгаш ажыгын амы-дунма партияларга өөрүң четтириши-киниң илергелээң. Партияң чыгы-не секретары Блас Роктус илет-келди, партияң чаа программаның төлөөлөкчиси болгаш оң Ус-тавның өскериделер дугайыңда партияң Национал комитетиниң илеткелди съездиниң киржикчилери бир үн-биле чүдүдүгүңүң көргөн.

Мурнуу-Африка Эвилелиниң Компартиязының кыйгыры

ЛОНДОН. (СЭТА). Мурнуу-Африка Эвилелиниң 1950 чылда корудат-тырганыны соонда мынчага чедир чажыт ажалдап турар Коммунист партиязы худуеп кевирил кыйгы-рытын үндүргөн, оортан чамдык чүдүлдери «Дейли үндөр» солунга парлаан.

Мурнуу-Африка Эвилелиниң амгы чааан фашистиг кылдыр тодаргай-лап көрүспүшпөз, сөөлү үениң дүрүзүндө эрге-чачыгарлар сугташ-кын болгаш истеле кока-ла 2 муң ажыг эр, керэжөн кижилери кара быжыңнап, африкааның массалык-биле кара-туразында аажылап, аф-

рикан чөчө чепсектиг халлаашкын-нарын организациястан деп, Мурнуу-Африка Эвилелиниң Компартиязы сагыныдыр турар. «Чаагың ол үндөлдөргөңе бээлүг ат болза гит-лержи бээ болур» деп Компартия мед-делеп турар.

«Чуртта кижя бүрүңгө сонгуур болгаш сонгулар, кезиниң өңүндө хамаарылга чокка ден эргелери болгаш аргаларын, амыдырап догу-наарыңа четкир хөрөңгелериң, а ол ышкың кижиниң төлөптег чөрүңү хундулзориң, таймың болгаш хос-тут эрге-шөлөңиң челип амыр төлө-дө, хостага болгаш демократия дээш улуг демселге катгыштырың» Мур-нуу-Африка Эвилелиниң бүгү демо-краттыг элементилери Компартия кыйгыры турар.

Компартияны кыйгырынын түнөөл кезеңде чугаалап турары болза: «Хостуг эрге-шөлөз эргим үнелиг ажычыннар болгаш бүгү кижилер! Катгыжым алгаш, дини бурунгаарлаалар! Бугу Африка бистид-биле! Бугу делегей бистид-биле! Ферурутун нащиси чааза чок болур! Хостуг эрге-шөлөзө, бу-рунгаар!»

Индияның девискээринче Пакистанның талазындан халлаашкыннар

ДЕЛИ. (СЭТА). «Стейтсмен» солунуң корреспондентизини Срина-гардан дынатканы бээрар амыга, 1959 чылдын дургузунда болгаш 1960 чылдын чеди айларың дур-гузунда Джаммуң болгаш Каш-мирниң девискээринче Пакистанның талазындан 144 халлаашкыннар кылдыңган деп Джамму болгаш Кашмир штаттың хойлу үндүрер үндөлдөңгө чарлаан. Халлаашкын-нарын түнөөлде 18 кижя аурт-кен. Оон ангыда, ол үениң дургу-зунда штатка чүе ажыг бомбалар ча-зылган, оң уламыңдан 9 кижя өл-гөн.

Штаттың чаазааның бодалы-биле алырга, бугу чазыдырларың Па-кистан-биле холбашыг кижилер ор-ганизастан.

«СЕРЕЖА» КИНО

Бо чылын болуп эрткен 13-кү делегей кино-фестивалыңа че-диникиниң киршик «Серēja» деп совет кино-турук областың киноэкраннарында түнү эгелээң.

Бичи Серėjаның неси олар-ның чурттап турар суурунун чоо-гунда мурнакчы ажыдыг сов-хозтун директору Коростылёв-биле өг-бүлө тулар деп турар. Се-рėjаның несиңиң бажымынче ол көжүп челип келип турда, оол ам-даа биче чаш болганы-биле дыкха хей айтырылал анаа ужу-ру билдинес.

Коростылёв акый бистид-биле кыды чурттап, ол сөөн аян болур-дур олгун—деп оолга ава-зы кымып тайылдырлаа-даа мур-нундан тура «акый» деп чачы-гып калганы кижини оон эң-не эргелиг «ачай» деп сөөн эдилээр эргелиг кижя кылдыр бодаары оолга дык билдинес.

Оон ол сонгу аламы улуг-хун-де ойнаараттар магайындын Се-рėjага тураалаан-на ойнааран салып бээрин аазан. Серėjаның ол үр манаан улуг-хуну челип келген болгаш ол оң-биле кыды челе бергеш, болуңуң шаглан ту-ра күзеп келгени уруугар чадаг-тергезин саттырып алыр. Ол сурда болуңуң өөрүң магадалып, чадаг-тергезиң мунуп өөрөңп эгелээр. Серėjаның ол чадаг-тер-гезиң өөрү мунуп турган ол-ла хун уруп кааннар. Ону дээш Ко-ростылёв ам-ла оңу «шымык-таар» боор кылдыр оң бодалы хей болган. Дамдык чок кылдыр үрелген тергезин кезектериң, Серėjаның чаа ыглан алган ар-нынче көрүп алгаш, ол хордаар-дан туржук, харын чаа-ла катты-рып-каттырып:

«Чо, бис ову селтеп алгай бис аан. Анаа томулаан керээ бар бе?»—деп клар. Шынап-ла Се-рēja ол тергезин мунуп алгаш хал-ды турар.

Серėjаның болуңуң шала элөө-ди апарган школаң Вася деп бир өнүгү бар. Ол дээрже тапкылаар, улуг улус өтүнер, шала дура-нык, тенең. Оон күткээзиниң-биле Серēja болгаш оң бичи өжи ие-биле үттедил турган холда-рыңа ужуңер чурудуп алырлар. Оон улам аарааш Серēja орунга чымдык турда оң чажыттары школаңе чөрүп эгелээр. Оон школада өнүү Вася багай өрө-нүр, чүрүк чок чөрүңү үгелдип турда дайып кижя челип келгеш ову эле кижиздери-биле бичи далайжыларың Назимов аттыг учулишениңче алгаш баар.

Серēja биле Коростылёвтуң найралы ол бүгү багай талаар тураажок, улам быжыкканы көөр

бис. Бир-ле катап ол, Серēja мыңча дээр:

«Мен удавас бичи уруг тып амыр бодап тур мен. Чогуң кыс уруг өки бе, азы сенээ эш тыртары-биле — оол уруг өки бе дээрин сөөд-биле сүмөлөжү дөөн кижя мен.

Анаа Серēja үр бодалың-даа:

«Черле оол кижя өки бол-гай аан—дээр.

Шынап-ла удатпаанда оң не-ли оол уруг божуптар. Ол өйдө Коростылёвту хождунгай ажы-мак соңкозу удуртуп-биле чөрү-дүп турар. Мынар баарда Серēja ам-даа аарышпаан болгаш кышма удур чаа черге ову ап алыр бер-ге алар. Ийчангыш олар ову чымды калыр кылдыр шийтирлеп турарлар. Сонгу алазының өске черге чөрүрү деп барганын кы-рган несиңиң чугаазың дамыштыр таварылга болуп дыннап каш, оол амырап, мынар дык бары-скап турар. Ийчала-даа ову мынар ап алыр амдылаңа конуң бер-ге дээриниң дугайың олар үр болгаш халлаашкын тайылдыр-лажып келирар.

Бир-ле харың шувотан ара-зында олар машина-биле көжүп турар. Серēja улугу-биле төөнүгү, хөң чок байралың тургаш, ол машина чоралак турда-ла ба-жымынче оң хөлүе берген кире баям бар чыдыр машина кара-ның чырымыда көстүр. Олунун көрөгөңниң машинаны кырын-дан көрүп тура, Коростылёв ту-тунуп чадаш, карааның чажы бүдөңгөңиң бергеш, чөрүп ийи болуп чыткан машинаны док-таалыпкың:

«Серēja, дүрген челип кел олгун, че!»—деп алгыргаш, кара-лының хылганга чугаазыңа ха-лары кылдыр:—Ол дөмө-ле ма-на ийлеп аарып, улам баксы-раар ышкыш-тыр — дээр.

Бичи Серėjаның өөрүшкү эриң амыл, минир-билемиң маинап чоруткаш, чүгө боудуңа эң эргим — ойнаарктарын кол-дуктапкаш ийи боору көстүр.

Бо кинону допчулап чугаалаар-га мыдыг. Ийчала-даа манаа каш сөс немп каары чугула. Бо ки-нода тура-соруктуг совхоз удур-туктузуңуң ролун көрүкчүдөргө эки билдинир «Кижиниң салым-чолу» деп кинога кол ролду ой-нап, ону тургусаны дээш Ленин-чи шанылды алган Сергей Бондарчук мында чаа-ла оон ту-лак чок челишкениң ойнап ту-рар. Бичи Серėjаның ролунда Юра Бардаков анаа эки ойнаан.

О. НАМЧЫЛАН.

БУТ БӨМБҮ

Кызылдың кубогу дээш область оларның удуралымычылары 2-ни чемпион — Кызылдың пассажирлер киярген. Ийги чартымында АТК-чы АТК-зыны болгаш шеригтиң И ке-лээниң бүт бөмбүкчүлериңиң ужура-30 минутта кайы-даа команда база кыжышкыны болган.

Өюнүң баштайгы чартымында АТК командам бир саны киярген, а шийтирлээң.

Обласка АГААР ВОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн обласка булуттагылап каш көшкөш. Агаарның температуразы: турар, кыска чашкынарлыг хун обласка—20—25, а Кызыла—23 болур. Динмирээкчиңер болур. Хат — 25 градус чыгың.

Редантор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРАЛГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Андрейка»—эртегиниң 10 шакта; «12 кыстар болгаш бир эр кижя»—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; биче залга: «Идиоты»—5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Антон Иванович ажынып тур»—11.15, 1.15, 5.15, 9.15 шактарда; «Кыстың чазы», делгем экранга—3.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Мундирин күжү»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Рио-де-Жанейродан келген Гушак»—5, 7, 9 шактарда.

БОЛГАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

Делгем кинону көрүнер.

Африка хамаарышпас чорук дээш демселде

улустарының хөгжүлдезинге аажок улуг каржанын таарыштырган. Африка улустарының тайбыны болгаш хосталгазы дээш суралыг демсел-чи доктор У. Любуаның саналгала-рыны бээрар амыга, колонизаторлар-ның—кулдар садыг-лажычыларың, а оон соонда капиталистиг монополия-ларың тергилдеңи — Африканың чурттакчы чоңун 100 ажыг милден кыш кызырган. Эледел-тургелди үжүк-бичи чок чорук, экономиктиг хождоошкын мурунку хөвөр-ле Африканың улустарының үлүк-хуузу болуп турар. Европейжи 5,5 миллион колонизаторлар амгы үениң деп-шильгезиниң бүгү-ле чаагай чүдүл-дериң амылган турда, 230 миллион африканнар колониялар кулдарының чаржыктыг амдыралың амдырап келген. Африканың байлактарын мал-чүр чоруктан аажок хей кончалар-ны кончул албышпа, колонизаторлар Африканың чоңунуң байдалын эки-жидеринге чүн-даа кылбааннар. Бельги Конгозу хамаарышпас чорук-ту алырынча бугузуңда ол чурттуң 13 миллион африка чоңундан чүгө 16 кижя дээди эртемниң болганы илерзеп, Португал колония Мозам-биктиң 6 миллион чоңунуң аразында үнөөрөсет дооскан чүгө чачыс кижя бар. Ажычын африканнарыңа амыл таварып европейжилериндең ийрилдире-ла-ла 30—35 катап кууду.

Чүгө колонизаторлар чыдаарың болгаш хамаарышпас чорукту чаалап алырынча аргазы-биле киничи-бектен алырып ап болур деп билгилешки бо байдалдарда африкан-чы улустарың аразыңа күштөңгөн. Дайын соондагы кылдарга күштөңгөн национал-хосталгалыг шимчөш-кинниң түнөөлдеңи Африка динтиг хей-хөй чурттары, оон иштинде Ма-рокок, Тунис, Ливия, Гана, Гвинея, Того, Камерун хамаарышпас чорук-ту чаалап алган. Африканың хама-

арышпас күрүңелериниң саны бо чыл-дың төңүзүңгө чедир 25 чедер. Колонизаттыг системаның бурул дү-жүшкүнү ай шынга күштөлип турар. Мурнуудагы Француз Барыны болгаш Англиялардыг Африканың девискээринде турар 8 чурттар ав-густ 1-де Дагомеа хамаарышпас чорукту алган, август 3-те Нигер, август 5-те—Устүгү Вольта, август 7-де—Чан Сөгүгү Эрик, ав-густ 11-де—Чад колония, август 13-те—Топ Африка республика, август 15-те—Конго республика (мону муру-нунда Француз азы Ортакы Конго деп адал турган), август 17-де—Габон хамаарышпас чорукту чарлаан. Республиканы кылдыр чарлаатын-ган ол чурттарда экономика-даа, тө-вөгүлү хөгжүлде-даа талазы-биле ни-ти чүдүлөр хей. 1958 чылда чаа француз конституцияны худуеп ал-ганы-биле холбашыг референдумну түнөөлдеңи бот эргелиг девискээр-лерни эрге-чүрүмүң алган ол чурттар Француз ийитилежигеленг составында кирген.

Дагоме, Нигер, Устүгү Вольта, Чан Сөгүгү Эрик боттарының тур-гусаны Чөпшөрөжиге Чувуелдиниң эрге-хемчээлиңе сыйрып кыды аял-дажыгыла тургусканнар. Чувуел-дин дөрт күрүңелери 2 миллион дер-белчин километр ажыг шалдуг, 10 миллион ажыг кижилең. Колониза-торлук үр кулдарыңың демдээ ол кү-рүңелерден илден; олар шүптүзү экономика талазы-биле хождоуңгай чурттар-дыр. Олар дээрже метропо-лияны үлөтүрүңгө чиг-э берип, оон фабрикаларыңа болгаш заводтары-га продукция сайгарышкы рыногу болуп турар.

Чад, Убанги-Шари болгаш француз Конго 1960 чылдын эгезинде федера-цияны—Топ Африканың республика-ларының Эвилелин тургускан. Ол үш республикалар болгаш Габон, 2,5 миллион дербелчин километр шалду ээлеп, 5—6 миллион кижя чоңуг болуп турар. Барыны болгаш Эква-торналыг Африканың мурундалыг француз девискээринде тургустун-ган Гвинея Республикасы чорукту ал-ганын соонда-даа Француз ийи-тилешлежигеленг кижигинери болуп арттышпаан.

Англияны колонизаттыг дарыла-ны асаанда чүс чыгам чыл туруп келген Нигерия хамаарышпас чорук-ту октябрь бирде амыр ужурул. Ше-лү 900 муң дербелчин-километр чы-гам, а чоңу 35 миллион кижя челип турар Нигерия дээрже Африканың эң-не сыйрып чурттакчылыг чурту-дур. Чурттакчыларыңың санының тала-зы-биле Африкада ол бирги черия ээлеп турар.

Мынчагыш, 1960 чыл Африканың 15 күрүңелеринге хамаарышпас чорукту тывысканы-биле демделетти-нер.

Бир эвес Африканың чурт чүрүң-га 1960 чылдын январь 1-де хамаарышпас чүгө ол күрүңелер — Кату-рышкан Араб Республика, Ливия, Ту-нис, Марокко, Судан, Эфиопия, Гвинея республика, Гана, Либерея, Мур-нуу-Африка Эвилели турган болза, 1961 чылдын январь 1-де Африканың хамаарышпас күрүңелериниң саны ийи чартыг катап өзөр, ийчанап ол өзүлде улам-на үргүчүлээр. Англи колония Сьерра-Леоне, Бельгияны башкарып турары хайгаарал десе-кээри Руанда-рунда болгаш жеке-лаа чурттар 1961 чылда хамаарыш-пас чорукту алыр.

Кенияны, Танганияны, Роде-зияны, Ньясалендини, Занзибарың

Барыны талакы күрүңелер ботта-рының шериг-стратегтиг планнарыңа Африканы чүгула ролду кылдыр көрүп, ову чүгө стратегтиг чиг-этин берикчи кылдыр эвес, харын шериг-агаар баазалары, динтер ара-зыңа ужура ракеталар ады үндү-рер шөлөөр таарыштыр тургусары-ның девискээр кылдыр ажылаарың база бодап турар. Германияны чачы-сы янык Комитетиниң парлап үн-дүргени «Бонн—Азияны» болгаш Африканың улустарының дайымы деп номда НАТО-нуң 30 чыгам ше-риг-агаар болгаш шериг-далай ба-азалары Африка дилте турарын көр-гүскөн.

Колонизаторларын үр тергилдеш-кени Африка чурттарыны болгаш